

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: eg sz évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és czétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

„Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek! És e földön békeség és az emberekhez jóakarát.” Lukács 2, 14.

Angyalok hirdették; hívő szivek visszhangozzák; századok figyelnek rája s ma is ez a szózat a karácson evangéliuma.

„Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek!”

Fent és lent, északtól délnek, keletől nyugotnak csodálatos rendben s változhatatlan törvények szerint megépítve áll a világ alkotmánya s mindaz, a mit a térben látunk, Istenről beszél s azt hirdeti, a mi benne látbatatlan. (Róm. 1, 20.) Mindent önmagáért és az ő dicsőségére teremtett az Ur s mert minden teremtmények között legtökéletesebbek az angyalok és az emberek, lehetetlen, hogy éppen csak ők maradjanak némán, ha a völgyek és hegyek, mélységek és magasságok az Ur nevének zengenek hallelujah s dicsőségének magasztalásában egymással versenyre kelnek.

Komor, fagyos tél ölében nyugszik a föld s felette éjelenként kigyuladnak a csillagok, hogy szelid fényökkel jó útra tereljék a magános vándort s bearanyozzák bozótos ösvényét.

Vándorok, bujdosók vagyunk mi is mindnyájan s hitünk szemével az égre tekintve, keresnünk kell azt a csillagot, mely napkelet bölceit vezette s dicsőségével egykor ezen a napon a bethlehemi pásztorokat körülvette. (Luk. 2, 9.)

És ha megtaláltuk, — fényénél keressük meg a Jézust, a ki ma született s kövessük őt, hogy „legyen dicsőség a magasságos mennyekben Istennek!”

És légyen „e földön békeség!”

Mert erre is nagy szüksége van a bűnös világnak.

Valamikor, a teremtés hajnalán ősapánk a fenevadakkal is békeségben élt. Ma ember-testvéreinkkel sem tudunk egymásmellett megférni. Nem vadállatból lett az ember, hanem az ember lesz sokszor vadállattá s szenvedünk, kinlódunk, bajlódunk, — mert nincsen békeségünk. Értjük pedig nemcsak a külső, hanem a belső békeséget is! Nincsen békeségünk az Istennel sem!

Isten nem ilyenek teremtett bennünket. De mi megváltoztunk. Ő maradt, a ki volt. Bűneink, — mint adósság, — nehezdednek ránk, s futunk, menekülni akarunk Teremtőnk elől, hogy haragja reánk ne szálljon. Nem lehetünk vele békeségben.

De ime a bethlehemi mezőkön kivirágzott a béke olajága is. Azt az ágat angyalok hozták a földre s a Jézus a mi lábainkat igazgatja a békeségnek utára. (Luk. 1, 79.)

Keressük hát ma az ő csillagát; kövessük őt, hogy „legyen e földön békeség!”

És légyen „az emberekhez jóakarát!” A jóakarát csak egy része a szeretetnek, de a ma született Jézus megtanított bennünket, hogy „az Isten szeretet” (Ján. 4, 8.) „ki úgy szereté e világot, hogy az ő egyetlenegyszülött Fiát adná, hogy minden, valaki hiszen ő benne, el ne vesszen, hanem örökéletet vegyen” (Ján. 3, 16.) Így fordult hozzánk az örök kegyelem, benne szeretetté magasztosult jóakarátával, s ha ő szeret minket; ha jóakarattal van hozzánk, — nekünk is szeretnünk

kell őt s benne s általa szerefnünk kell embertársainkat is azzal a jóakarattal, melyet Isten, mint egy kimeríthetetlen forrást oda helyezett az emberi élet sivatagának kellő közepére.

Legyen tehát „az emberekhez jóakarát!”

„Dicsőség a magasságos mennyeiben az Istennek! És e földön békeség és az emberekhez jóakarát!”

* * *

Az adventi kérdés.

(Az 1904 dec. 11-én tartott protestáns estélyen elmondott beszéd.)

Mélyen tisztelt közönség!

E komoly és kedves adventi napokban lelkünk várva várja boldog Karácsony érkezését, ama Király Krisztus jövetelét. Közeleg a királyok Királya, kinek átszegezett lábainál királyok és császárok hajtják mind a porig aranykoronáival ékes, büszke homlokukat. Az olyan királyok, mint Mátyás, az igazságos, ettől a Királytól tanulták az uralkodás művészetét. Mert e Király maga jelenik meg mindenütt, ahol szükség van rá, ahol őt hű alattvalók várják. Helytartója nincsen. Helytartóra nincs szüksége neki. Hiszen ömaga mondá és igaz: „Ahol ketten, vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.” (Mt. 18, 20.) Ő maga mondá és igaz: „Ime, én veletek vagyok minden napon e világ végezetéig.” (Mt. 28, 20., v. ö. Conf. Helv. II. 17.)

Közeleg a Király!

De, ha Király: akkor van országa is. A világtörténelem ismer ugyan „földnélküli” királyokat is; mert olykor a trónok is megérzik, hogy „mégis mozog a föld.” A mi közlegő Királyunk azonban nem ily trónja vesztett uralkodó. A hitetlenek milliói sem, az árulók ezrei sem tudják őt megrabolni jogarától. Mert az ő királyi hatalma: hiveinek hite, szeretete, bizalma, lelkesedése, önfeláldozása. Oh az olyan királyi székek, amelyeknek ilyen szilárd alapjuk van, ledönthetetlenek!

Krisztus országa nagy. Valóságos világbirodalom. Olyan, amelyet Macedonia és Róma kardja sem tudott összehódítani. Az ő országa a föld és az ég: az egész mindenség!

De a Krisztus világbirodalma „nem e világból való.” Paradoxonnak tetszik, de igaz. Mert ennek a sokszor idézett, de helyesen csak ritkán értett kifejezésnek a szoros értelme az, hogy a Krisztus országának alapja nem a nyers erőszak, nem a fegyvereket csörgető hadsereg. (v. ö. Jan. 18, 36-ot.) Oh a mi Királyunk

„Nem jó királyi fényes biborban,
Nem fegyverekkel zörgő táborban.”

(Dics. 7, 3.)

Épen ezért sok alacsony gondolkozású lélek, amelynek a nyers erő a csokolgatott bálvány, semminek se nézi a Krisztus hatalmát, az ő birodalmát.

És a Krisztus országa, épen azért, mert nem e világból való, *nem úgy jön el, hogy ember eszébe vehető* (Luk. 17, 20.) Az ő országa láthatatlan lelki ország. Aki hozzátartozik, az nem láthatatlan. Az láthatatlan, hogy ki tartozik hozzá. A rossz ember lelke pokol. A jó ember lelke mennyország. De a rossz ember kívül gyakran csalódásig hasonlít a jó emberhez. A külsőségekből a belsőre, a lélekre nem könnyű bizonyos következtetést vonni. Amelyik fán gyümölcsök nincsenek, vagy rossz gyümölcsök vannak: az mind rossz fa. De, amelyik fán jó gyümölcsök vannak: az nem mind jó fa. Mert a kivágott, kihalt fára is függesztenek narancsot és aranyos diót. És a nagy emberismerő angol költő király (Shakespere) „tisztos képű gazok”-ról is beszél. Épen ezért nem érthetetlen az, hogy az emberek lelkében, különösen ilyenkor, adventben, Krisztusváraskor, felmerül a kérdés: „Mikor jön el az Isten országa?” (Luk. 17, 20.)

Ez a kérdés legelőször a farizaeusok ajkáról hangzik el. A farizaeusok természetrajzát ugyebár, mindnyájan ismerjük. E tekintetben, akaratlanul is, megegyezik minden egyéb forrás (Talmud, Flavius József) az új testamentommal. De a jellemző erő dolgában az új testamentomé az elsőség. Krisztus Urunk a jellemzésben, e nagybecsű szónoki és írói tulajdonságban, is utólréhetetlen. Az ő érdeme, hogy a farizaeismus fogalma valósággal kézzelfoghatóvá lett. Ő ezt mondá a farizaeusoknak: „Hasonlók vagytok a megfehéřített kőporsókhoz, melyek kívül ugyan szépeknek tetszenek, belül pedig rakvák hullacsontokkal és minden undoksággal.” (Mt. 23, 27.) És ezt is mondotta nekik: „Vak vezérek, a szunyogot megszuritek, a tevét pedig elnyelitek.” (Mt. 23, 24.) Az undorító, nagy, titkos bűnök és az aprólékos cicomás, cerimoniás, hivalkodó külsőségek emberei voltak a farizaeusok. Csupa sötét bűn a lelkük. Csupa csillogó máz az életük! És egy kis igazsága van Feuerbachnak, mikor ezt mondja: „amilyen az ember, olyan az Istene.” A zajos, a fén es külsőségek emberei, a farizaeusok, az Isten országától is csattogó, menydörgő, csillogó-villogó külsőségeket vártak: villámkardú, vérbiboros, harcibabéros Messiást. földi hatalmat, földi jóllétet. Persze mást beszéltek, de lelkükben azt gondolták, hogy

az ember csupán kenyérrel él. Az ily kenyér-
imádó lelkek igazolják a szocialismus orthodox
irányzatának, a marxismusként, különben kissé
egyoldalú történelmi felfogását, az u. nev. tör-
ténelmi materialismust, amely szerint az emberi
társaság sokemeletes épületének alapépitménye
minden időben a termelési rend, a gazdasági
érdek. A farizaeusoknak csak a tanításuk volt
idealista, de az életük materialista volt. És a
farizaeusok egyenes utódai, nevüknek és mes-
terségüknek jogos örökösei e tekintetben is
méltó utódoknak bizonyulnak. Nem csoda hát,
hogy ezek a farizaeuslelkek a názáreti Jézus
országában nem ismernek a maguk izgatón
édes álmaira és gögösen, gúnyos kételkedéssel
kérdik tőle: „Mikor jön el az Isten országa?”

És a hamisság adventi kérdésére mit felel
a *Király Krisztus*? Ezt feleli: „Az Isten országa
nem úgy jön el, hogy ember eszébe vehetné.” (Luk.
17, 20.) Azok az országok, melyek e világból
valók, ugyancsak úgy jönnek el, hogy ember
eszébe veheti. Nagy Sándor viharként rohanó,
robogó hadserege alatt reszket a rengeteg Ázsia.
És a nagy hun király, az Isten cikázó villám-
ostora, így zúg bele a világba:

„Csillag esik, föld reng, jött éve csodáknak,
Ihol én, ihol én, pörölye világnak“

(Arany: Buda halála.)

És a magyar paripák robotását és a ma-
gyar nyilak suhogását ijedezve hallgató európai
népek így imádkoznak a nemzetek Urához:
„A magyarok nyilaitól szabadíts meg minket
Urunk!“ Ezeknek az országoknak az eljövete-
lét nagyon is eszökbé vették a megostorozott,
vérbe tiport népek. De az Isten országa egészen
másképen jött el. Pompa nélkül, egyszerűen,
fegyvertelenül és a feltűnést következetesen ke-
rülve jár-kelet az egyszerű tanítványok seregében,
kicsiny seregében ama Király Krisztus! „A ró-
káknek barlangjuk vagyon és az égi madarak-
nak fészük; de az ember fiának nincsen, ho-
lott fejét lehajtsa.“ (Mt. 8, 20.) Egyedül az igaz-
ságnak beszédével alapítja, terjesztgeti országát.
Csak az igazság szavával, melyet a hazudság
szava túldörög a piacokon: „mint nősirást az
égiháború.“ (Petőfi.) Az ő királysága nem keve-
sebb és nem több, mint az igazságról való bi-
zonyágtétel. (Ján. 18, 37.) Am ezt a bizony-
ságtételt csak azok veszik be, akik az igazság-
tól vannak. (Ján. 18, 37. vége.) Épen azért
nagyon kevesen veszik be. Mert a nagy tömeg
nem az igazságtól van, hanem a hazudságtól.
Óh a nagy tömeg atyja, — fájdalom, ember-
szerető szívvél még egyszer mondom: fájdalom

— a tömeg atyja nem az igazság Istene, hanem
a hazudság ördöge. (v. ö. Ján. 8, 44.) Inkább
szerencsés, mint igaz népvezérek találták ki azt,
hogy „a nép szava Isten szava.“ Óh a názá-
rethi Jézus koronájának aranycirádája szűrő
tövis, gyémántja könnyharmat, rubintja piros vér!

És a maga követéit, az apostolokat, úgy
küldi a világba, mint juhokat farkasok közé:
nem földi fegyverekkel, hanem a szeretetnek, a
türelemnek, a békességnek evangéliomával. És
a legnagyobb apostol, az acélakarátú Pál is,
egyedül az ige kétélű pallosával járja be az is-
meretes világot. Óh mennyi Golgotha! Mind-
nyájan szenvednek a dicső Királyért! Éhséget,
szomjúságot, gyalázatot, gyötrelmet és halált!
És csodálatos! Épen az a boldogságuk, hogy
eképen szenvedhetnek a Jézus nevéért. (v. ö.
Csel. 5, 41.) Csodálatos! Az éhség, szomjúság:
megelégítettetésük. A gyalázat: dicsőségük. A gyöt-
relem: gyönyörűségük. A halál: örök életük.
Beteljesül, bizony beteljesül ama Király Krisztus
gyönyörű mondása, a világnak érthetetlen, a
hiveknek felséges mondása: „Boldogok, akik
háborúságot szenvednek az igazságért, mert
azoké (már itt e földön azoké) a mennyeknek
országa.“ (Mt. 5, 10.) És az apostolok véres,
dicsőséges nyomában ott mennek az üldözések
vérzivataros századainak vértanúi, kikről a nagy
magyar költő ezeket az ismeretes, de szebb so-
rokkal nem pótolható, örökszép sorokat írja:

„Kik a cirkuszban himnuszot énekelnek,
Míg a bős tigris keblüket kitépi,
Uj eszmét hoznak: a testvériséget
És az egyénnek felszabadulását,
Melyek meg fogják rázni a világot.“

(Madách E. Tr.)

Igen: eszméik, az Isten országának isteni
eszméi — megrázták és meggyőzték a világot.
Krisztus gyalázatával meggyőzték a római biro-
dalom dicsőségét. Azzal a gyalázzal, amely
dicsőség: mert az önfeláldozás vércseppjeiben
csillogott — azt a dicsőséget, amely gyalázat:
mert az embermészárlás vértengerében villogott.
Hitük politikailag is világgyőző diadalnak (1. Ján.
5, 4.) bizonyult. (Kelber.)

Ki gondolta volna róluk, ki vette volna
eszébe, hogy ők az Isten országának diadalmas
harcosai; hogy bennük és általuk az Isten or-
szága jön el!?

De nemcsak a hamisságnak van adventi
kérdése. Van az igazságnak is. Nemcsupán a
„kivül arany, belül hamu“ (Arany.) farizaeusok
kérdetik, hogy „mikor jön el az Isten országa.“
Hanem a *bünbánó Zakeusok és a megtérő Magdol-*

nák is. Azok a büneiken siró, alázatos lelki szegények, akik éheznek és szomjúhozják az Isten igazságát: megigazító, bűnbocsátó kegyelmét. Ezek tudják, hogy nem elég a kezeket és a házi eszközöket mosogatni; mert csak a tiszta szívek látják meg az Istent. Tudják, hogy nem elég a ceremónia; mert az Isten tőlünk (Stier ellen) irgalmasságot akar és nem áldozatot. Sejtik és a názárethi Prófétától világosan megértik, hogy az Isten lélek és igazság: épen azért Őt lélekben és igazságban kell imádni. Kincset nem keresnek. Hatalomért nem hatalmaskodnak. A gyönyör és a dicsőség szikrázó, mámorító aranyborát nem szomjúhozza szívök. Ezek mondják is, gyakorolják is, hogy „az ember nemcsak kenyérről él.“ Fényes cáfolatok mindazokkal szemben, akik letagadják, hogy eszményekért is lelkesülhet ember és embertársaság lakott már olyan palotában is, melynek a fundamentuma nem az anyagi érdek. Őh ezek mindenekelőtt az Isten országát keresik és az Isten igazságát. (Mt. 6, 33.) És jól tudják, hogy „az Isten országa nem ételben és italban, hanem igazságban, békességben és Szentlélek által való örömben áll.“ (Róm. 14, 17.) Az ilyenek nem gögösen, hanem alázatosan; nem gúnyolódva, hanem sóvárogva, nem kételkedve, hanem bizva kérdeik: „Mikor jön el az Isten országa?“

És az igazság adventi kérdésére mit felel a Király Krisztus? Ezt feleli: „Jöjjetek én hozzámm mindnyájan, kik elfáradtatok és megterhelttetek és én megnyugasztlak titeket.“ (Mt. 11, 28.) És ezt feleli: „Az Isten országa tibenetek vaqyon.“ (Luk. 17, 21.) Az Isten országa tibenetek! Az állami élet egyik feltétele, alkotóeleme: a terület. És a földi országok mind — kisebb, vagy nagyobb — de általában jelentékeny területen fekszenek. Valamennyien éheznek a földet. És, ha nagy étvágyukhoz nagy erejük is van, rabolják, falják a földet. Ezek azok a fertelmes Hárpiák amelyeknek szárnya, mint a vihar és gyomra, mint a feneketlen pokol. Világbiró nagy Sándornak azt mondá az édes apja, hogy a dicsőségre vágyakozzék, de a népre nézve ne dög-halál legyen, vagy valamely más betegség, hanem béke és egészség. (Aelianus: Var. Hist. XIV. 11.) De Sándor ezt a bölcs tanácsot, melyet különben az apa úgy adott a fiának, hogy magának semmi se maradt belőle, ugyan hamar elfelejté. Alattvalóinak ezreit áldozta dicsőség-vágyának vérszenyes oltárán. Kicsi volt neki Macedonia. Később kicsi lett a világ. Ime: ilyen fokozódó étvágygyal eszik a földet a földi országok. De az Isten országa, melynek dicsőségéhez képest a földi országok minden dicsősége csak olyan, mint a csillagtalan éjféli a szemet

vakító déli napvilághoz képest — az Isten országa ott van a parányi szívben, mint egy harmatcseppben a ragyogó égboltozat. Ott van a bűnbánó publikánusoknak és a megtért bűnösöknek megtisztult szívében. Mert a szívben van az igazság és a békesség és a Szentlélekben való öröm. És a szívnek ez a szentháromsága: az Isten országa.

És erről az országról is elmondhatjuk azt, amit a zsidókhöz írt levél szerzője a Krisztusról mond: „Tegnap és ma ugyanaz és mindörökké ugyanaz marad.“ (Zsid. 13, 8.) A természetismeret szaporodik és rendszereződik. Egyik elméletet követi a másik. „A mi ma igazság, holnap már nem lesz igazság.“ (Virchow.) És ezt a leszármazástannal szemben se feledjük; mert a leszármazástan nem tény, hanem tények magyarázata (Dodel ellen.) Általában a kultúra minden ága izmosodik, fejlődik, változik. Az országok és az államformák egymás nyomában járnak. Az egyház dogmarendszere és jogi szervezete is alá van vetve a fejlődés (evolutio) nagy törvényének. Az egyházat mindig reformálni kell. *A hitvallások nem bilincsek, hanem szárnyak* Jaj annak az egyháznak, amelyik megcsontosodik! Mert jaj minden élő szervezetnek, amelyik a maga fejlődésében megállapodik! A megállapodás után következik a hanyatlás, ennek a végén pedig az enyészet. Őh a világon minden változik: vagy fejlődik, vagy hanyatlik, de változik. Csak egy az örökkévaló: az Isten országa. Az Isten országa, mely mindörökké a lélek igazságában, a szív békességében és a lelkiismeret boldogságában áll.

A Második Helvét Hitvallástétel a láthatatlan egyházzól, *amely egy az Istenországáva!*, im', ezeket mondja: „Mindig volt, most is van és mind a világ végezetéig léssen *egyház*, vagyis: a világból kihívott és összegyűjtött hivek gyülekezete, *minden szenteknek egyessége*; azoké nevezetesen, akik az igaz Istent — a megtartó Krisztusban, az ige és a Szentlélek által — igazán megismerik és helyesen tisztelik és végre mindazokban a javakban, amelyek Krisztus által ingyen adatnak, hittel részesülnek Mindezek egy ország polgárai, akik ugyanazon Király alatt, ugyanazon törvények szerint és minden javakban való ugyanazon részesülésben élnek.“ (Conf. Helv. II. 17.)

És, hogyha már a Második Helv. Hitv. most idézett helyén szó esett az egyházzól, arra is hadd mutassak rá, hogy a különböző, látható keresztyén egyházaknak — fájdalom, nem minden részről — nemes versenyében azt az egyházat illeti minden tekintetben az elsőség; az eszmék szentháromságának: az örök igazságnak

és az örök szépségnek és az örök jósnak oszlopa és erőssége az az egyház, amelyikben legtöbb van az Isten országából. A meszeltfaluház, amelyben az Isten országát magukba záró, tiszta szivek vannak: Isten háza. És a márványcsarnok, amelyben üres, büniszapos szivek vannak: az ördög barlangja. Ebben pedig senki se keressen, mert ha keres, úgy sem talál — felekezeti elfogultságot. Nem azt mondom én, hogy a meszeltfaluház minden esetben Isten háza. És a márványcsarnok minden esetben az ördög barlangja. Csak azt mondom, hogy Isten egyházának szépsége nem külső, hanem belső. Igazat mond a Második Helv. Hitv. *A templomok valódi ékessége nem az elfütesont, nem az arany és nem a drágakő, hanem a templomban forgólódók erénye* (Conf. Helv. II. 22.) Amennyivel becsesebb az anyagnál a szellem, a testnél a lélek: annyival becsesebb a külső szépségnél a belső szépség. És igen jó volna, ha nem felednék ezt azok, akik a szépséget a faragott kövek és a festett vásznak számára szeretnék monopolizálni. *Nincsen az a szobor, nincsen az a festmény, amely szebb volna, mint a gyémántjellem és az aranyiszív!*

Ez sem felekezeti elfogultság. Hanem felekezeten felül álló igazság.

Mélyen tisztelt közönség!

Az Isten országa fent áll ma is. De vajjon minekünk elmondhatná-e Krisztus Urunk, elmondhatná-e, hogy „az Isten országa tibennetek vagyon.“ ?!

Az Isten országa, ha megvan a szivben, okvetetlenül megnyilatkozik úgy a magán-, mint a közéletben. És, ahol az életben nem láthatók Isten országának ragyogó jelei: ott az Isten országa nincsen a szivekben. *Isten országának az eljövételét nem v hetjük eszünkbe, de az el nem jövetelét eszünkbe vehetjük.* Amelyik fán gyümölcsök nincsenek, vagy rossz gyümölcsök vannak: az mind rossz fa. Rossz fa, mely előbb, vagy utóbb, kivágattatik és a tüzre vettetik.

Óh legyünk őszinték magunkkal szemben. A mi magánéletünk micsoda? Ingovány, amelyet a leplezgetésnek, a minden szinpadot megszegyenyítő színjátszásnak, a nem kétlelkű (Jak. 1, 8.), hanem ezerlelkű komédiázásnak tarkabarka virágszönyege takargat. És közelétünk micsoda? Magánéletünk bővített, de nem javított kiadása. Kapaszzkodás. Klikkuralom. A feloszló és rothadó tetemben pattognak, dulakodnak, osztoznak, lakomáznak a férgek. Nagyképű cudargög! Csúszó-mászó rabszolgaság! Beh talál-

lóan jellemzi a mai kort a nagy magyar költő:

*„Mi verseny ez, hol egyik kardosan
Áll a meztelen ellenek szemébe?
Mi függetlenség, száz hol éhezik
Ha az egyes jármába nem hajol!
Kutyáknak harca ez egy konc felett.“*

(Madách: E. Tr.)

Ezeréves alkotmányunk inkább régi, tisztos várrom, mint bevehetetlen modern erősség. Baglyok, denevérek, kigyók és patkányok pokoli serege (a klerikalizmus!) készülődik már, hogy bele költözködjék. És, ahelyett, hogy erősitenők, napról-napra gyengítjük a romot. Botor kezekkel magunk szedjük ki régi köveit. És újakat nem teszünk helyökbe. Pedig a Martinovics vértanútársa, Hajnóczy, egy századdal ezelőtt megírta, hogy mindaddig hiába védelmezzük szabadságunkat a bécsi kéz ellen, míg a jogegyenlőséget meg nem valósítjuk. És a názárethi Jézus, a Golgotha isteni Martyrja, még régebben tanította, hogy mi mindnyájan testvérek (épen azért egyenlők és szabadok is) vagyunk és egy a mi Atyánk, a mennyekben. (Mt. 23, 8—9.) Hanem azért új köveket nem építünk a régi ház fundamentumába. Sokan azt gondolják, hogy minálunk jogegyenlőség van. Ám ez nem igaz. Ami van: az nem jogegyenlőség. Csak *egyenlőség-jog*. Nem a jog egyenlősége. Hanem az egyenlőség joga. „Kaparj kurta, neked is lesz.“ Új kövek, új kövek! Hol késtek, új kövek! Mert a régi kövek egyre porladoznak. Avagy neme-sebberék-e, tisztábbak-e a polgárok erkölcei, mint a 48. előtti nemesség erkölcei? Bizony elmondhatná Petőfi Sándor még ma is:

*„Alkotmányunk egy vásártér,
Mélyen lelket adnak-vesznek;
Adnak-vesznek olcsó pénzért,
Egy kis címért, egy ebédért.
Jó éjtszakát ily nemzetnek!“*

Itt van-e szivünkben az Isten országa?

Óh menjünk ez irtózatoss éjtszakából a mosolygó hajnal felé. Közeleg a világosság. Jön a Király Krisztus. Óh menjünk elébe! Lábainál boruljunk le! Kérdezzük meg tőle: „Mikor jön el az Isten országa?“

János Zoltán.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

Az élő nyelvek tanszékének eredete és sorsa.

Az úgy nevezett modern az az új vagy élő nyelvek tanítása a collegiumban Mária Terézia németesítő hatására. rendelet útján hozatott be, de csak lassan törhetett útát. Felsőbb sürgetésre legelőször 1769-ben Ajler György 6-ik éves diákot bízva meg a tanárkar a német nyelv tanításával, jutalmul 18 v. frtot kapva az 1752-ben keletkezett Agh Mihály alapítványból mivel akkor nyelvmesteri fizetésre semmi alap nem volt. Ajler főiskolai széniorra lett (1775.) aztán az utrechti egyetemre ment ki. Hogy a német nyelv hatatosabban műveltessek, felsőbb rendeletre a Forgács fele királyi bizottság 1773. óta a várost kötelezte a német nyelv tanítójának adandó 200 frt évjáradékra. Azóta a város folyvást teljesíti a collegiumnak e fizetést, s ez az első biztos alapja az új nyelvi tanszéknek.

Domokos Lajos hatására a helybeli ref egyháztanács 1798. okt. 28 tartott ülésében elhatározta a francia nyelv tanítását is, a 2-ik éves deákok osztályában, s mivel oly német nyelvmestert nehéz volt kapni, kinek kellő tekintélye is legyen, úgy intézkedett, hogy a két nyelvet rendes akadémiai tanárra bízta, a német nyelvet az 1-ső éves deákoknak tanítsa Sárvári Pál, a francia nyelvet Lengyel Jó sef tanár, a városi évjáradékot kettőjük közt osztván meg.

1. A német nyelv tanításával sok baj volt, és ingadozás, a József császár alatti németesítés elleni szenv is bejátszott abba, vette a kedvet; továbbá a hamanista párt büszke magatartása a realiak ellenében. Úgy hogy Péchy Imre főgondnok maga vette kezébe a német nyelvmester felől való gondoskodást és 1802-ben alkalmazott egy porosz születésű Moor nevű egyént, de ez kevésbé a város által adott fizetést (200 frt.) ezért a kerület azt határozta, legyen fizetése 450 frt. úti költségre is adott 45 frtot, tanított 1807 ig. De nem felelvén meg a várakozásnak — mert nem tanmódszerűleg kezelte a nyelvet — a kerületi gyűlés (1810. ápril.) rendelte, hogy ezután nyelvtanilag tanítassék a német nyelv; az álmosdi tanügyi bizottság (1816. nov. 8.) megszabta, hogy a 2-ik éves deákoknak naponként a 4-ik órán a praes-es (tehát végzett deák) tanítsa e nyelvet.

Felülről és kívülről is jött a biztatás Pálfi Ferdinánd gróf a bécsi professor Márton német grammatikájából (1811-ben) 20 példányt küldött a jobb igyekezetűek közt kiosztás végett. Teljesült a kívánság.

Willich József (nyelvtanár 1807—1814.) (1807. jul. 5. óta) nyert német és francia nyelvtanítóként alkalmazást 400 frt. fizetéssel, kit Ercsei tanár utasított és pártfogolt; egy év múlva érzékeny levélben kérte ugyan (1808. márc. 24.) német levélben az egyház főgondnokától (1801—1821.) senátor Simonfi Sámuel től elbocsátatását, okul egy meg nem tarthatott lecke-óra hatását hozván fel (a levelet lásd a „Tanügyi iratok” esomójában az év szám alatt.) De minden oldalról megnyugtatót szerezvén maradt, sőt itt is halt el.

Ez első rendes, állandó tanárról következő életrajz félélt tartott fen a debreceni ref. egyház halotti

anyakönyve (IV darab). Ez a sok viszontagságokon kesztül ment férfiú született Geszten (Bihar), zsidó szülőktől Máyer néven, itt Debrecenben megkereszteltetvén Onadi nevet vett fel 17 éves korában. Sok hányattatás után a magyar hazából kiköltözvén, először Drezdába. onnan Berlinbe vetődött, a hol egy Willich nevű polgárnak (kinek nevével magát Willichnek hivatta) szíve rajta megesvén, őt felfogad a tartotta, taníttatta annyira, hogy porosz-lengyel országban Czenstachau nevű városban mint tanult ember professorrá lön. Kiütvén pedig 1807-ben a háboru tovább ott nem maradhatott, hanem Magyarországra vissza jött. A debreceni ref. collegium előjáróinak ismeretségébe jutott s a német nyelv közönséges tanítójává tevődött, mely hivatalban fáradhatatlanul forgolódott, míg a száraz betegség ágyba ejtette és hosszas sínlődés után meg is halt 1814. január 17. reggel 8 órakor élete 54-ik évében; haldoklásakor is szíve a Jézusban örvendezést talált és nyugalmat. Eltemettetett nagy pompával. Lakása péterfia utcán volt, így ezen utca temetőjében leltek porai nyugalmat. Temetéséről a collégium intézkedett; a nagy könyvtár nála levő könyvei — főleg francia és német szótárak — holmijából átvétettek, többi hagyatéka elárvereztetett. Sírjára epitafium készült.

A mai értelemben vett gymnasiumi tanfolyamba (akkor alsóbb osztályok: I—VI. o.) csak az 1825/6 ik tanévben lön bevive a német nyelv, nevezetesen a III. osztályba (grammatikai III-ik oszt.) a rendes köztanító esküdt felügyelő — akkor Füsüs András — végezvén a tanítást, mint a tantárgy jegyző k (specimen) feltünteti „ex lingua germanica usque ad tractatum de verbis regularibus, et ex octo exercitiis versandis.” Az 1832/3-ik tanévben a III. és IV. osztály tantárgya volt Márton grammatikája lévén a kézi könyv.

Az alkotmánytalan korszakban az *Entwurf* című német gymnasiumi törvény erőszakoltatván középiskolánkra, akkor lesz a gymnasium rendes és állandó tantárgya a német nyelv, még pedig 1853/4-től minden osztályban az I-öt kivéve, s négy rendes tanár között osztva szét, legtöbb óra jutván a szepességi születésű Osterlamm Ernő tanárra, aki akkor a VI. osztály főnöke volt, sőt fokonyként annyira ment a nemzet ellenes kényuralom követelése, hogy 1855/6-ban az I. osztályba is bevitte a német nyelvtant, s több tantárgynak németül tanítását rendelve el. Mutatja a fokot, hogy a nyolc osztály tanórái közt a németre 32, a magyarra csak 22 óra esett. A nemzeti erő megmozdulása 1858-ban, majd az alkotmányos korszak hajnala (1861) az *Entwurf* németesítő irányának véget vetett. De a német nyelv a gymnasium rendes tárgya maradt illő mértékben.

A debreceni zsinat (1881.) által alkotott „köznevelési és közoktatási szervezet” nek a középiskolákra vonatkozó részét az egyetemes konvent a középiskolai országos törvény kívánalmainak megfelelőleg módosította, egyh kerületünk pedig (1884: 253. sz. a.) tanügyi bizottsága által nyolc pontban saját hatás körében szintén némi idomítást tétetvén, azt eképpen életbe léptette 1884 5 ik tanévre; a „középiskolai felügyelő tanácsot” is megalakította a kerület (1884: 241 sz. a.) elnöke volt Kiss Aron esperes aki 1885. áril. 16—18. napján látogatta meg legelőször a gymnasiumot: az állam részéről meg Békési Gyula tankerületi főigazgató, március 12-kén, így vette kezdetét a kettős felügyelet gyakorlása.

Mivel a német nyelv tanítására elegendő tanerő nem volt, úgy hogy helyettes tanárokat kellett igénybe venni, a kerület a tantárgyakat ujlag csoportosítván a magyar és német nyelvi tanszékre is pályázatot hirdetett, s meg is választotta erre (1884. augusztusi gyűlésen) *Sinka Sándort* a ki 1884/5-től tanította is e nyelvet. Később *Sinka* tanár órái másként osztatván be, a latin és német nyelvi tanszékre a kerület (1890. júniusban 162. sz. megválasztotta a nagykorúsi rendes tanárt *Dr. Nagy Zsigmondot*, a ki 1890/91. tanévben kezdé tanári működését, s heti 8 órán két osztályban tanítja a német nyelvet. A párhuzamos osztályok (1892. óta) állandó létesítésénél még több erő lőn szükséges a német nyelvre, a kerület — a tanügyi bizottság javolatára — ujonnan szervezendő gimnásiumi tanszéket állított a magyar és német nyelv s irodalom tanítására (1893. 221. sz.) s megválasztotta arra *Dr. Varga Bálint* tanárt, a ki 1893/4. óta 1895/6-ig heti 11 órán, három osztályban, tanította a német nyelvet. Ekkor Budapestre távozván előbb ideiglenesen, helyettes tanárként, *Keckeméti M. Lajos* alkalmaztatott; 1898. óta pedig tanárrá választott s heti 17 órán tanítja fő tantárgyát. Tehát *Dr. Varga* és méginkább *Keckeméti* óta van a gymnasiumban a német nyelv és irodalomnak állandó, rendes tanszéke neve is „német nyelvtanszék” (E. k. jk. 1898: 108. sz.)

A kormány követelményére behozatott a tanítóképző intézetbe is a német nyelv tanítása (1897. év.) kisegítő tanárként *Zimmermann Gyula* főreáliskolai tanár alkalmaztatott heti 6 órán I—IV. osztályban, évi 300 frt. külön tiszteletdíj mellett, azóta működik. A fizetést a közszükségleti alap hordozza. (E. k. jk. 1898: 352. sz.) Korább az 1870/80-ik tanévben még a t. képző intézet 3. éves tanfolyamában tantárgy volt a német, mindenik osztályban heti 3 összesen 9 órán, segédtanárként *Szabó Lajos* főiskolai szénior adván elő azt utóljára, mert az igazgató tanár, (*Joó J.*) jelentésére, hogy a tanulók kevés eredménnyel tanulják azt, a kerület (1880. évi 250. sz. a.) a német nyelvet törölte volt a t. képző kötelezett tantárgyaiból; így csak 17 év múlva, akkor is a tanítóképző tanárkar ellenzésére, állítatott az vissza; egy érdekes megjegyzés szerint: oda jutott a magyar államiság eszméje hogy hazánkban már német nyelv tanulása nélkül magyar falusi tanító sem lehet valaki!

2. *Francia nyelv.* Ennek tanítása a neveléstani új tanszék felállításakor e tanszék tantárgyává tétett (1825); így maradt *Veress László* tanár alatt is a ki e nyelvet az önként vállalkozó akadémiai halgatóknak (rendesen 1 éves hittanulók iratkoztak be arra) 1854/5-ben adta utóljára elő, mivel a következő évben az akkor megnyitott t. képző intézetben is órákat kellett adni, ezért a francia nyelv tanítása alól felmentetett. A Kerület 1858-ban (72. sz. a.) kimondta, hogy a francia nyelv a gymnasium 6-ik osztályában tanítandó és ezen annyira szükséges nyelv megtanulására lehetőleg mód és alkalom nyújtassék a mostani 7-ik és 8-ik osztály növendékeinek is, tehát, a 6-ik osztály 3 tanórát úgy szabja meg a tanárikar miszerint a két felső osztály önkétesen jelenkező növendékei is élvezhessék, díj nélkül, a tanítást; és előmenetelők bizonyítványaikban feltüntessék. Melléktanárként alkalmaztatott 1858/9. tanévtől fogva *Schulek Agoston*, évi 150 frt. fizetéssel, Gazd. Tanács kérelmére a városi tanács (1860-ban 8841. sz. határozatában) a nyelvtanár részére megszavazott 2 öl

tüzifát évenként mely failletéket utódjának, a francia és angol nyelv tanárának is kiadatni rendelte. (G. T. 1860. 331. sz.)

Schulek Bpestre távozása miatt lemondott (1860. okt. 9.) *Balogh Péter* püspök a főiskolai felügyelőválasztmány jóváhagyásával 1861. okt. 1. óta *P. Nagy Sándort* alkalmazta nyelvtanárul az eddigi fizetés mellett (G. T. 1861: 25. sz.) Fizetése 1869-ben 250 frtra emelkedett (E. k. jk. 1869: 227. és 228. sz.) *Nagy Sándor* halála után az élőnyelvek külön tanszéke megszűnt és segédtanárra bízott a francia nyelv. A francia születésű *Bury György* (1878—1885.) a ki e városban települt meg, a kezdőknek heti 3. a haladókknak 2 órán tanította a francia nyelvet évi 350 frt díj mellett. A fegyelem szigorúbb fenntartása, s a tanulók vonzása és kitartása céljából 1885 ben rendes tanár kezébe adatott e nyelv tanítása, nevezetesen *Dr. Öreg János* gymnasiumi rendes tanáréba, a ki akadémiai tanszakba áthelyezése után is (mely 1891/2. tanévben történt) folytatta a rendkívüli tárgy tanítását a kezdőknek 2, haladókknak 1 órán, hetenként. Ő tőle 1898 ban *Dr. Nagy Zsigmond* gymnasiumi rendes tanár vette át, jobbnak ítéltetvén, hogy a gymnasiumi tanulók gymnasiumi tanár által vezetessenek; a francia mint rendkívüli tantárgy az önként jelentkezőknek az V—VIII. osztálybelieknek két tanfolyamban, heti 4 órán tanítatott. (E. k. jk. 1898: 107. sz.) A használt tankönyv *Mébold-Ujvári* „francia nyelv és olvasó könyve.” Az 1903 4-ik tanévben 38-an jelentkeztek tanulókkul. A külön tiszteletdíj évi 400 korona maradt.

Az akadémián megtartotta *Dr. Öreg János*, bölcsészeti tanára, a francia nyelv tovább tanítását heti 4 órán, két tanfolyamban, 1902/3-ik tanév végéig nyervén szinte 400 korona tiszteletdíjat e mellék-tantárgy tanításáért. Átvette tőle a francia nyelv tanítását 1903/4-ik tanévben *Dr. Haendel Vilmos* rendes jogtanár.

Az a gondolat, mely a debreceni ref. egyház consistoriumát s a gondnokai kart (curatoratus) vezette 1798-ban, a mikor az élő nyelvek tanítását is a rendes tanárok valamelyikére kívánta inkább bízni, mint az iskolán kívül álló mellék, vagy rendkívüli óraadókra, önálló tanszék híján száz év múlva is részben el. mint intézkedés. Az alkalom mind a gymnasium, mind az akadémia ifjaira nézve száz év óta fen van: képezhetni magukat az új kor széles kiterjedésű nagy nyelveiben, ide értve az angolt is.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs
hittanár.

Debreceni főgymnáziumi államsegély.

A legközelebbi egyházkerületi közgyűlés igen fontos és életbevágó kérdésben döntött azzal az egy szótöbbséggel, melylyel a debreceni ref. főgymnasium részére praeliminált s az igazgatótanács által javasolt államsegély elfogadását elvetette. E cselekedetével tehát homlokegyenest ellentétbe helyezkedett a kerületi közgyűlés többsége azzal a szaktestülettel, mely főiskolánk jövő fejlődését meleg érdeklődéssel kísérve mintegy jogosítva volna arra, hogy annak véleménye a közgyűlés előtt döntő súlyjal birjon. Sajnos,

hogy ez most nem történt így meg. A hangzatos, olesó frázisok győztek s foglyul ejtették még a komolyabb és reálisabb gondolkozású elemeket is. Sajátos és egyenesen fejetetejére állított logika az, midőn az államsegély ellen érvelők egyike, ki pedig maga is nem egyszer antisambriozott minisztereknél az általa becézgető szeretettel istápoltt egyik kerületi főgymnásiumunk államsegélye érdekében, itt mégis a legvehemensebb erővel szállott többizben sikra ennek a debreceni főgymnázium részére megszavazása ellen azzal érvelvén, hogy legyen legalább minden egyházkerületben egy független iskola.

Nem szívesen, sőt némi kedvetlenséggel szólunk most már e kérdéshez; de mivel annak a debreceni ref. főgymnáziumnak jövő fejlődése teljesen szívünk-höz van forrva, kénytelenek vagyunk mégis megtenni, még pedig minden animozitás nélkül, saját egyéni meggyőződésünket.

Mindenekelőtt előre bocsátjuk hogy nekünk éppen úgy a debreceni főiskola, mint általában a többi hazai protestáns gymnáziumaink részére, nemcsak el kell ma már fogadnunk az államsegélyt, de egyenesen követelnünk kell annak megadását Igenis követelnünk kell, mert ehhez, természeti történelmi és folytonosan fenálló pozitív, törvényes jogunk van. És mert ezzel a segélyvel legtávolabbról sincs olyan, szoros összeköttetésben az autonomikus jogok elvesztése, követelnünk kell azt, éppen a debreceni ref. főgymnáziumra nézve, annak jövője, biztosabb fejlődése szempontjából is, amennyiben a debreceni főiskola anyagi jövője ma már lejtőre jutott. A közszükségleti alapoknál a deficit kétségtelenül konstataálva van és ez jövőben még jobban emelkedni fog. A főiskolai pénztár költségeit tömegesen mondják fel. A takarékpénztári olesóbb kamatú betétek rohamosan felszaporodtak s honnan fedezik majd a folyó szükségletet? Nem gondolták ezt meg bizonyára azok, akik olyan vehemens erővel keltek sikra a féltékenyen őrzött autonomia védelmére, hogy az a: „sovány eb” éhen is majd elpusztulhat.

De meg nem tanított meg éppen a közelmúlt bennünket. A debreceni főgymnáziumi állomások betöltésénél a pályázatok olyan megdöbbenően meddők voltak mostanában, hogy volt rá eset, amidőn, éppen e miatt a választást is elhalasztották. Nem hangosan beszélő érv ez is az államsegély elfogadása mellett. Szinte esodaszamba megy az is, hogy ilyen gyatra javadalmazás mellett, melyet mi ott tanárainknak adunk, mégis eddig kiválóbb erőket nyerhettünk. De mi lesz, ha majd ezek kidőlnek? Akkor fogjak csak majd igazán belátni, hogy valóságos öngyilkos kulturpolitika volt az, amelylyel a főgymnáziumi államsegélyt elvetettük.

Hogy a debreceni ref. egyháznak egyik oszlopos embere olyan erősen sikra szállt az államsegély elfogadása ellen, azt én nemcsak érteni tudom, de természetesnek is tartom. Ez az egyház nagyon is szereti a mi főiskolánkkal szemben a buzgó patronus szerepét játszani, de úgy él e joggal, mint az egykori földesur a cigány rajkóval, midőn az fünek-fának eldicsekedett vele, hogy a teljesen ruhanélküli gyermeket ő öltözteti, amit észre is lehetett venni rajta. Ha az a főiskola a debreceni ref. egyház támogatására számítana, bizonyára a ruhátlan cigány gyerek sorsára jutna. Hiszen ma már nem hogy segítne de még azt is elszedegeti lasanként tőle, a míhez százados alapokon nyugvó joga van. Ez az egyház

jogokat szerzett ugyan *ami* főiskolánkkal szemben, de kötelezettséget nem igen ismer el. Talán éppen azért fázna ott most is némelyek az államsegélytől, mert akkor majd nem lehet korteskedni a tanárválasztásoknál, ami még nem régen is in floribus divott.*

Az államsegély ellenzői főként az autonomia elvesztését hangoztatták. Azért nem kell ez nekik, hogy hadd legyen a debreceni ref. főgymnázium teljesen független. Eh bien . . . ! De hát miért éppen csak az egy debreceni főgymnázium élvezze ezt a függetlenséget? A többi 25 államsegélyes főgymnázium pedig hadd vesszen el és az állam karjai közt hadd neveljenek nekünk ott ellenségeket. Vagy talán ezek már nem is a mieink? Nem a mi vérünk-ből és esontjainkból való esontok? Szeretném én azt a logikus embert látni, aki ebből magának helyes konzekventiát tudna bevezetni. Vagy káros az az államsegély elfogadása, vagy nem; ha káros, nem engednék megadatni egyiknek sem; hiszen mindenik a mienk az, akármelyik függetlenségének feláldozása az *egésznek* jogát érinti.

De hát szó sincs ám itt a jogoknak csak legcsekélyebb feláldozásáról sem. Az a féltő gonddal ápoltt és hiven őrzött autonomia . . . ! Ugyan hogy is vagyunk mi ma már ezzel? Nagyon csehül kálvinista vitéz magyaron. Hiszen régen feladtuk mi ezt akkor, midőn a protestáns gymnáziumi tanárok nyugdíjazását az állam nyakába sóztuk. Sohase lovagoljunk azért olyan kedvteléssel ezen a vesszőparipán, hanem teljes erővel azon legyünk, hogy összes főgymnáziumainkat az államiakéval *egyenlő* színvonalra emeljük fel, ez pedig csak akkor történhetik ám meg, ha tanárainknak tisztességes és munkájukhoz méltó fizetést adunk, mert ma is áll az, amit a római híres költő egykor énekelt:

„Magnum pauperis opprobrium, jubet
Quidvis et facere et pati,
Virtutisque viam deserit arduae.“

Hogy várhatunk a tudományos vizsgálódás terén előhaladást és lankadatlan munkakedvet a tanártól ha nem adjuk meg annak az ehhez okvetlen szükséges anyagi függetlenséget?!

Igen szépen és tetszősen hangoztatták, mint tudósítónk közli, némelyek azt is a kerületi gyűlésen, hogy ott van az *egyháztagok áldozatkészsége* is; ehez kell ismét apellálni. Hogy ez ma már mit jelent, a sárospataki testvér főiskolánál létesülő Vay-Mocsáry-alap sorsa eléggé megmutatta. Az áldozatra mindenkor kész prot. patrónusok szebb és dicsőbb korszaka már rég elmúlt. Rehérhollószámban jönnek elő csak itt-ott szórványosan egyes kivételes esetek, amelyek azonban már csak foszlányai a régi boldogabb időknek. „Apparent rari nantes et gurgite vasto.“ A népre ugyan nincs mit többé számítani. Annak adóviselési képessége teljesen ki van merítve. De meg valami fatális közönbőség és erkölcsi depraváció kötözött be a magyar kálvinista nép lelkébe. Hiszen saját egyháza ügyét pusztulni és veszni hagyja. Egymásután támadnak fel és szaporodnak a renitenskedő egyházak, akik a szegény református behivataltoktól is sajnálják a méltán kiérdemelt és sok testi, lelki gyötrődések közt megszerzett mindennapi

* Talán jobb jövő virradtt ránk! A legutóbbi tanárválasztásnál már 15 szavazat esett az ille ő derék férfura. Szerk.

kenyeret is. És azok, akik *ma* mégis ennek a népnek áldozatkészségére hivatkoznak, jámbor utópisták, akik nem ismerik a helyzetet.

Zárom soraimat. Azzal a megjegyzéssel fejezem be e cikket, hogy miután tisztán és világosan állhat minden elfogulatlanul gondolkozó ember előtt, hogy a kért államsegélylyel a hangzatos autonómiából éppen úgy nem veszithet a debreceni ref. főgymnázium egy jöttát sem, mint ahogy nem vesztettek a többiek, ez a leszavaztatás ne alterálja a debreceni főiskola jövője iránt meleg szívvvel érdeklődő igazgatótanácsot egy csöppet sem. Tartsa csak felszinen ez ügyet és vigye azt *ujolag* a jobban értesülő kerületi gyűlés elé, ha csak azt nem akarja, hogy a híres debreceni főiskola egyik alkatrésze; a főgymnázium szellemileg is, erkölcsileg is, anyagilag is a züllés útjára jusson.*

Dr. Márk Ferencz.

Válasz,

V. Zs. szamosujlaki lelkész közleményére.

E b. Lap múlt heti számában elmondja V. Zs. szamosujlaki lelkész úr, hogy én egy presbyteriumi határozatukat megsemmisítettem s ebből oly következtetéseket hoz ki, amelyek alkalmasak a t. olvasó közönség megtévesztésére.

Őszintén sajnálom, hogy apró-cseprő házi ügyekkel kell előhozakodnom, de hivatali állásom közele, hogy feleljek nem V. Zs. úrnak, mert hiszen mi itthon majd elvégezzük egymással ügyes-bajos dolgainkat, hanem a nyilvánosságnak, az ellenem emelt vádakra.

A dolog summája röviden ez: a szamosujlaki tanítónő panaszt tett nálam, hogy ő a tanítói fizetéshez tartozó földeket kiadta haszonbérbe egy évre, a haszonbért föl is vette, ánde a lelkész úr s az egyháztanács a haszonbéri szerződést semmisnek nyilvánították s a földeket a múlt évi feles munkásoknak adták ki, akik jogot tartanak a földekhez az eltávozott tanítónővel kötött szerződés alapján. Erre én irtam a lelkész úrnak, hogy a tanítónőt ne háborítsák meg földfizetése használatában, mert jogában áll azt haszonbérbe kiadni, ha a feles gazdálkodás helyett jobbnak látja azt magára nézve. A levelet átadtam az egyházigazgatóknak s a tanítónő édes apjának kézbesítés végett. Csakhamar ismét panaszolja a tanítónő, hogy a lelkész úr biztatására a feles munkások az ősz földeket felszántották és be is vetették, most már a bérlők követelik vagy a földet, vagy a haszonbért tőle. Ekkor irtam az egyháztanácsnak 1290 sz. a., hogy ne akadályozzák a tanítónőt földhasználati jogában, ne okozzanak magoknak kellemetlenséget. Ezt a levelet a sz.-ujlaki gondnok személyesen vette át tőlem, hogy közölje az egyháztanácsal. Hogy másodizben miért nem a lelkészí hivatal címére intéztem fölhívásomat, annak majd okát fogom adni a bíróság előtt.

A szamosujlaki presbyterium okt. 16-iki gyűlésében 5-ik sz. határozatában kimondja, hogy: „a K.

* Megvalljuk őszintén, de tudva is van felölünk, hogy mi nem vagyunk teljesen egy véleményen cikkiró tisztelt barátunkkal. De az elveket mindenkiben tiszteljük s éppen azért készséggel közre adtuk ezt a fejtegetést is. Hadd birkózzanak az eszmék ez a rendeltetésök. Szerk.

J. tanítónő által kötött haszonbéri szerződést, mint az iskolaszék hivatalos tudomása nélkül, másfelől presbytterekkel kötött szerződést érvénytelennek nyilvánítja s a tanítónőt a bérbeadáستól eltiltja, haszonbérlo presbyttereket állásuk függetlenségének megóvására komolyan inti, s — amennyiben e határozattal szemben engedetlenséget tanúsítanak, őket fegyelmi eljárás alá vonni határozza. A határozat praemissájában mint indok az is bennfoglaltatik, hogy a tanítónővel mint *kiskorúval* kötött szerződés tekintetbe nem vehető.

Az egyházi törvény 300. §. 7. pontja értelmében: az egyházi tisztviselők által használt földbirtokok gazdasági rendszerét, használati módját tárgyazó vitás ügyekben első fokon az egyházmegyei bíróság ítélkezik, mert a 277. §. szerint: „az egyházközségi bíróság hatáskörébe kizárólag fegyelmi ügyek tartoznak.“

A sz.-ujlaki presbyterium tehát illetéktelenül hozott határozatot olyan ügyben, amely az egyházmegyei bíróság hatáskörébe tartozik. Ezt a határozatot meg sem kell semmisíteni, mert az eo ipso semmis. Hogy mégis kimondtam annak megsemmisítését, annak oka az, mert a bérlők a feles munkásokkal polgári bíróság előtt perre mentek s szükség volt az ügyben egy támpontra, melyben a tanítónő érdeke megvédelmezhető legyen. Hogy aztán a polgári bíróság miként ítélkezik, az én reám nem tartozik.

Csak megjegyzem még, hogy V. Zs. úr az én esperesi intézkedésemet megfellebbezte az „egyházkerületi bírósághoz“ s midőn tudattam vele, hogy a fellebbezést nem terjeszthetem föl, mert oda nem tartozik, ő azt írja: „tekintve hogy az ügy a 300. §. 5-ik pontja alá tartozó közigazgatási ügyet képez, tekintve továbbá, hogy e kérdést nagytiszt. esperes úrnak 1351. sz. kiadványa tényleg a *másodfoku hatóság* nevében bírálta el: presbyteriumunk mind a törvény, mind a józan értelem nevében *kénytelen protestálni* az ellen, hogy a kérdés az egyházmegyére vitessék és ott másodfokúlag két ízben bíraltassék el.“

Egy lelkész, aki a törvény nevében protestál az esperes eljárása ellen, nem tudja a törvényt, nem tudja, hogy itt *másodfokú elbírálásról* szó nem lehet.

Megjegyzem még itt azt is, hogy szamosujlaki presbytterek jöttek hozzám bejelenteni, hogy ők azt a határozatot alá nem irták, azt magokénak el nem ismerik. És ezt el is hiszem nekik, mert a határozatot a lelkész elnöklete alatt három presbyter hozta, a többieket, mint érdekelteket a határozathozatalból elnök kizárta, mint azt a jegyzőkönyv maga igazolja.

Egyházmegyénket illető egyéb vádjaira V. Zs. úrnak nem felelek. Minden hibás, téves vagy törvénytelen eljárásnak van felsőbb foruma, tessék bárkinek törvénybiztosított jogával élni s megfélebezni eljárásunkat. Csak aki a törvény nevében beszél, tanulja meg legalább a törvényt.

Miután a sz.-ujlaki presbyterium jogsérelme bírósági eljárás tárgya lesz, ez ügyben a nyilvánosság előtt befejeztem mondanivalómat.

B. K.
esperes.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás. Őszintén szólva, szükségét érzem annak, hogy a „Vasárnapi Ujság”-ban s több elsőrendű fővárosi lapban megjelent erkölcsi irányú beszélyeim közül a kiválóbbakat „Életem Alkonyán” cím alatt külön kötetben kiadjam. Buzdít a kiadásra azon körülmény, hogy „Falusi Történetek”, „Világlátók”, „Utazás a betűk országában” című munkáim több kiadást értek, továbbá azon meggyőződés, hogy beszélyeim közreadásával a közérkölesiségnek s a magyar népnek vélek hasznos szolgálatot tehetni. Merész lépés ez a mai szomorú irodalmi viszonyok között, de hiszem, hogy az olvasó körök, egyletek, nép- és iskolai könyvtárak, mint szintén egyesek művem megjelenését lehetővé teszik, annyal inkább, mivel csakis annyi példányt nyomatok, ahány előfizető jelentkezik. Tisztelettel, testvéri bizalommal kérem cimedet, hogy a községében létező olvasó egyleteket, ismerőseit művem megszerzésére buzdítani sziveskedjék. En mindig azért írtam és írok, hogy a nemest, az igazat hirdessem, a hazaszeretet tüzeit éleszsem.

Munkám körülbelül 12 nyomtatott ivre terjed. A csinos, modern kiállításról kezeskedik Debrecen város nyomdája. Ara 3, azaz három korona. Ha kellő számú előfizető jelentkezik, a mű 1905. március hó végén jelenik meg s bérmentve küldöm meg az előfizetőknek. Legelőszerűbb a megrendelési összeget utalványon címemre „Debrecen, vasuti posta”, küldeni. Könyvem könyvárusi uton nem szerezhető meg. Az olvasó közönség pártfogását kéri,

Debrecen, 1904. december havában.

Könyves Tóth Kálmán.

Hegedűs és Sándor, előbb László Albert és társa könyvkiadó cégnek a „Debreceni Lelkészi Tár” (Ev. ref. papi lexikon) II. kötetére vonatkozó, mai számunkban közölt hirdetésére, felhívjuk az olvasó közönség figyelmét.

KÜLFÖLD.

Francia egyházi szemle

Combes miniszterelnök következetesen halad célja felé, az állam és egyház elválasztását hatalmas lépéssel vitte közelebb a megvalósításhoz benyújtott törvényjavaslata által, mely a protestánsokra nézve igen sérelmes. Az egész küzdelem azt a benyomást teszi, hogy a kormány főcélja a köztársasági rendszer biztosítása, a felekezetek érdekei sehol sem jönnek számításba. A ridég szánítás sugallja azt is, hogy a Franciaország által eddig Keleten gyakorolt protectorátust minden aggodalom nélkül engedni kisiklani kezei közül, mivel az Franciaország számára eddig is csak teher volt. Vállalkozzék rá, aki akar, Franciaország nem törődik vele, hogy kié lesz.

A pápa, mint egy aud éncián kifejezte, bizalommal tekint a jövőbe. Jézus ama mondására hivatkozik: Ego somnoet cor meum vigilat. Bizonyosra veszi, hogy a Megváltó szétszórja az egyház ellensé-

geit. Fájlatja a franciaországi eseményeket, tudja azt is, hogy az egyház ellen megindított üldözés vége az lesz, hogy a concordátumot felmondják, s az egyházat és államot szétválasztják. Nagy csapás lesz a katolikus papság jogainak megsértése, az egyházi épületek elkobzása, a francia katolikusok ellenállására sem lehet számítani, mert azok meg vannak hasonlva egymás közt. Mindenik párt azt hiszi, hogy ő van hivatva a hazát megmenteni, de egyformán tehetetlenek. Ezért volt XIII. Leónak és a jelenlegi pápának is az a politikája, hogy a köztársaságot fentartsák, csak hogy azt keresztyénné tegyék. Ez az egyedüli út arra, hogy a régi köztársaságiak a katolikusokkal egyesülve, a német centrum párt mintájára szervezkedjenek. Ő a hit embere, kit a vihar meg nem ijeszt.

A benyújtott törvényjavaslat, ha törvényé válik, nagy veszedelmet jelent a francia protestánsokra nézve, mert eltiltja, hogy nemzeti egyházat alakítsanak, s a szövetség alapján központi pénztárt létesítsenek. Az egyházközségek csak egy departement határain belül egyesülhetnek, s eltiltja olyan tartalék alap létesítését, mely évi bevételeik harminczét meghaladja, nem használhatják ingyen istenitiszteleti helyeiket sem. Hogy az egyházközségeknek alkalmat és időt adjon az újja szervezkedésre és a szükséges költségek előteremtésére, továbbá, hogy az állammal szemben a lelkészek által szerzett jogokat tiszteletben tartsa, négy évig 400–900 frankig terjedő nyugdíjat ad a jelenlegi lelkészeknek. Nagy a különbség az egész református gyülekezetek által hangoztatott kívánalmak és a törvényjavaslat szövege közt. A gyülekezetek egyhangulag követelték az istenitiszteleti helyek ingyenes használatát, továbbá, hogy az egyházközségek szabadon alakítsanak nemzeti egyházat, melynek legyen saját szervezete és központi pénztára, s végre az állam a jelenleg működő lelkészeknek legalább is olyan nyugdíjat adjon a mely a tisztességes megélhetést biztosítja s ne olyan neveltségesen csekély összeget, 400 frankot adjon.

A főszerelem azonban abban rejlik, hogy a valóságos egyesületek egy departement határain túl nem terjedhetnek. Még a bizottsági javaslat megengedte, hogy az egész országban egyesülhetnek tradícióik szerint s anyagi viszonyaikat is központi kezelés útján mozdíthatják volna elő. A törvény következményei első sorban a protestánsokat sújtják, mert mint egyik tekintélyes lap mondja, ez a törvény úgy a protestánsokra, mint más kisebb lélekszámmal bíró felekezetekre nézve is a megsemmisülést jelenti. Hogy miért, könnyen érhető. Több departement van, melyben 2–3 egyházközség van, sőt olyan is van, melyben csak egy van, tehát ezek számára az egyesülés semmi értékkel nem bír. Az út, melyen a kormány halad, ugyanaz, melyet XIV. Lajos követett, s melynek a vége a nantesi edictum vissza vonása lett. Később Napoleon a consistorialis szervezetet kényszerítette ugyan rájuk, de legalább meghagyta számokra az állami segélyt, Combes ellenben elveszi az állam segélyt, s rájuk erőszakolja a departement szerinti kormányzatot, mely a református egyház elveivel ellenkezik s a ref. egyház megsemmisülését jelenti.

Miután benyújtott törvényjavaslatról van szó, a protestáns választók egyenesen képviselőikre akar nak hatni, hogy a törvényjavaslaton változtatást eszközöljenek. Sürgösebb ez a foederatió kérdésének tárgyalásánál. Hajdan, monlják, a nantesi edictum

visszavonása nem ijesztette meg őseinket, pedig dragonyosok adtak nyomatékot a király szavainak, tehát a szabad gondolkozók fenyegetései sem fognak bennünket megakadályozni abban, hogy az egyház jogait megvédelmezzük, hugenották utódai, szervezzük az ellenállást!

A katolikusokra nézve kisebb veszedelmet jelent a javaslat, mert a katolikusoknak minden departementban van püspökük, szervezett papságuk.

Vajjon összeegyeztethető-e az egyenlőség elveivel, hogy az olyan departementokban, melyekben alig van néhány protestáns egyházközség, az állam azt mondja, hogy azok maradjanak továbbra is a maguk szegénységükben és az ismeretlenség homályában, ellenben a katolikusok, kik nagy számmal vannak, gyarapodjanak továbbra is. A katolikusok csakugyan kezdik kiaknázni a rendelkezésekre álló nagy anyagi erőt, s olyan központi pénztár létrehozásán fáradoznak, mely a legkisebb egyházközség papjainak is legalább 1200 frankot biztosítson. Nem lesz nehéz ilyen pénztárt teremteni, mert ha a francia katolikusok jelenleg 200 milliónál többet adnak évenként egyházi célokra, akkor 40-50 millió frankot még inkább tudnak előteremteni. Mindössze azt jegyzi meg egyik katolikus lap, hogy a papságnak félbe kell hagyni a könnyű életmóddal és az evangéliumhoz kell alkalmazkodni. Szegényebbek lesznek az egyházközségek, és az állások nem olyan jól díjazottak, de a hívek mégis fentartják. Párisban 70 paróchia helyett lesz 500, így lehet a fővárost evangélicizálni. Nem veszítünk semmit ezzel, sőt nyerünk. A püspökök és papok megszabadulnak a bürokrácia nyűgétől, s egyedüli feladatuk a hitélet fejlesztése lesz, s ha ez így lesz, Combest kell áldani az állam és egyház elválasztásáért, mert öntudatlanul is a francia katolikus egyház jóltevője lett!

Milyen őszinte szavak ezek, melyek bár az önbizalom kifejezésére vannak szánva, ügyesen kritizálják a francia papság eddigi minéműségét, valamint világosan bebizonyítják, hogy az evangéliumtól igen távol állottak.

A gallikán nemzeti egyháznak, pápa nélkül való megteremtése is a levegőben van. Mondják, hogy boldog államok, melyek a pápával szakítottak. Hivatkoznak Orosz és Görög országra. Észak Németországra, Skandinávia, Angolország és az Egyesült államokra, melyek a világ első államai, ellenben a kik a pápa mellett kitartottak: Spanyolország, Irland Lengyelország, Ausztria, ugy politikai, mint vallási tekintetben szomorú sorsra jutottak. Franciaország és Olaszország csak abban az arányban fognak emelkedni, a mily arányban, egy külső hatalmasság gyűlölt szolgasága alól magokat kiszabadítják, annyival inkább mert az nem is Krisztustól származik. A római curia jármát ne zavarjuk össze, mint eddig tettük, azzal a szabadsággal, melyre Krisztus és az apostolok tanítottak

Az új állapot nem ró nagyobb terhet a katolikus egyházra, sőt papokkal jobban el lesznek látva mint jelenleg, a nélkül, hogy számukat szaporítani kellene. Sok falu van, a hol a kath. egyháznak alig vannak hívei, a hol a plébános az üres padoknak beszél, s hívei csak igen ritkán fordulnak hozzá, alig van keresztelés, házasság vagy temetés. Az ilyeneket egy központi intéző hatóság olyan helyen alkalmazná, a hol szükség van rájuk. A hol kevés katolikus van

több falut kell egyre bizni, bejárhat több falut napoként, mert a biciklit nem hiába találták fel.

A francia protestánsok ilyen körülmények közt a foederációban látnak menekülést. Nehéz feladat minden esetre de a mint a vita folyamán kialakultak a nézetek, keresztül vihető. A megoldás úgy volna lehetséges hogy elveiket, liturgiáikat és szervezetüket megtartanák a felekezetek úgy a mint jelenleg vannak, s csak érdekeik közös védelmére szövetkezzenek. Egy tanács állana a szövetkezés élén, melyben mindenik felekezet képviselve lenne. Ennek feladata volna, hogy az összes protestánsok érdekében közbe lépjen ott, a hol az szükséges, gyűléseket hívna össze, a mikor arra szükség lenne, s minden eszközt felhasználna a protestantismus társadalmi s erkölcsi előhaladásának biztosítására.

Az evangelizáció munkáját napról napra szélesebb alapokon akarják fejleszteni. Arra törekednek, hogy minden egyházközségben működjen evangélista. Nagy szükség van ezekre, különösen az új törvényre való tekintettel, mert a hívek megtartása fokozott tevékenységet igényel.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A szerkesztő búcsúszava.** A „Debreceni Protestáns Lap“ mai számával búcsúznom kell nagyérdemű olvasóimtól.

A *szükség* ezelőtt 7 esztendővel állított a a válságos viszonyok közzé jutott „Debreceni Protestáns Lap“ élére. Akkor még falusi pap voltam s eszemágában sem járt, hogy valaha Debrecenbe kerülök. De nekem akkor be *kellott* lépnem a szerkesztőségbe, — mint mondák, — *közérdekből!* Csaknem másfél évig elhuzódó vajudas és előleges tárgyalás után tehát beléptem s azóta a lap élén állok. Egy évig harmad, két évig másodmagammal, 4 év óta pedig egyedüli szerkesztettem ezt a lapot s ez időből majdnem két teljes esztendő falusi lelkészkedésem idejére esik.

Amikor a szerkesztőségbe beléptem, 3 célt tűztem ki magam elé; u. m. 1-ször kiszabadítani a lapot az anyagi bajokból; 2-szor fejleszteni azt belsőleg, s 3-szor nagyobbá tenni külsőleg.

Megnyugvással jelentem ki, hogy az első célt elértem s most tisztán, minden anyagi teher nélkül adom át a lapot szerkesztő-utódomnak. Annak a megítélése, hogy mennyiben sikerült megvalósítanom második célomat, — nem engemet illet. De az tagadhatatlan, hogy a lap, — a régi előfizetési díjak mellett, — hetenként 2 ivessé lett s ezzel talán sikerült harmadik célomhoz is közel jutni.

Mindezt csak a történelmi hűség kedvéért emlitem meg. Egyébként pedig nagyon kevés mondanivalóm van. Nem jó kedvemből, hanem

a szükség parancsszavára lettem, mint püspök-ladányi pap, ezelőtt 7 évvel ennek a Debrecenben megjelenő lapnak a szerkesztője. De attól a pillanattól kezdve, amint ezt az anyagi felelősséggel is járó áldozatot meghoztam, tölem telhetőleg mindig becsületes munkás igyekeztem lenni. Lelkemnek, akaratomnak minden erejét ennek a lapnak szenteltem s ha tán a siker e hosszú idő alatt, ennek dacára sem mindenkit elégíthetett ki, azt kérem jóakarattal fogadtékos képességeimnek betudni. Elveket képviseltem és szolgáltam: szántszándékkal, rosszakaratból senkit soha személyében bántani nem akartam. És, ha mégis ottan-ottan a vita hevében sebeket ejtettem, azt érteni fogja mindenki, akinek egy szerkesztő helyzetéről néminemű tapasztalatai vannak. Ezt azonban felejtsek el az illetők s legyenek meggyőződve, hogy a sebekből viszek el magammal eleget én is . . . !

Egy ilyen lapnak a szerkesztése, amilyen a „Debreceni Protestáns Lap“ nagyon sok nehézséggel jár, mert sok ember izlésével kell számolni, s száz okom van azt mondani, hogy kedvemet vesztettem. Másfelől meg úgy gondolkozom, hogy 7 esztendei munka után joga is, oka is van az embernek félreállni. Ha dicsőség ez a munka, jusson belőle másnak is, — ha teher, hordozza más is! Ez az én elvem s e szerint járok el.

Azok pedig, akik 7 év óta mellettem állottak, engem a szerkesztés munkájában a legnehezebb harcok közepette is szellemileg, erkölcsileg és anyagilag támogattak, fogadják e helyen és pillanatban hálás köszönetemet. Én mindig jó emlékezettel leszek irántok s örvendeni fogok, ha valaha, valamiben nekik még viszontszolgálhatok.

Adjon a kegyelemnek Istene mindnyájunknak boldog ünnepeket! Debrecen, 1904. dec. 24.

Eröss Lajos.

— **A „Debreceni Protestáns Lap“ új szerkesztője.** Lapunk eddigi felelős szerkesztője ezzel a számmal a szerkesztéstől végleg visszavonulván, helyét a jövő számtól kezdve *Dr. Ferenczy Gyula* foglalja el. Azt hisszük, felesleges öt e lap olvasói előtt közelebbről bemutatni. Lelkes, tüzes s az igazságért élni-halni tudó ember ő, ki mint falusi pap, valamikor huzamosabb időn át próbálta az életet! Csak azt jegyezzük még itt meg, hogy ennek a lapnak eddig *névség* 3 tulajdonosa volt u. m. *Eröss Lajos*, *Karay Sándor* és *Sass Béla*. *Eröss Lajos* azonban évekkal ezelőtt kijelentette, hogy jogot a laphoz csak addig a percig formál, amíg azért dolgozik. E kijelentéséhez hüen, — máttól kezdve meg-

szűnt a lappal mindennemű összeköttetése. Azt azonban fel kell jegyeznünk, hogy a fentirt régi 3 tulajdonos *egyértelemmel* kérte fel *Dr. Ferenczy Gyulát* a lap szerkesztésére.

— **Elszámolás.** Értesitem azon tisztelt barátaimat, akikkel mint szerkesztő e hanyatló évről elszámolási viszonyban vagyok, hogy ez az elszámolás rövid pár hét alatt meg fog történni. Sziveskedjenek tehát addig nyugodtan várni. Most következik majd a számadások elkészítése és lezárása s ennek megtörténte után a tartozások kiegyenlítése. De ezzel összefüggőleg sürgősen kérem fel az illetőket a hátralékban levő előfizetési és hirdetési díjak haladéknélküli beküldésére. A szerkesztőségben történt változás s az ezzel együttjáró bajok e kérésemet talán indokolják annyira, hogy sürgetésemet tisztelt barátaim rossz néven ne vegyék. A pénzek különben a lap fejrovatán olvasható, tehát a régi címre irányítandók.

— **Az új állami anyakönyv.** Nevezetes újítás lép életbe 1905. évi január 1 vel. Az állami anyakönyvi reformról alkotott 1904. évi XXXV. törvény-cikket életbeléptetik. A végrehajtási utasítás már elkészült, a belügyi és az igazságügyi miniszteriumokban is erre vonatkozólag szűkebb értekezlet volt a napokban a két miniszterium szakférfinak bevonásával. Az új anyakönyvek többé nem jegyzőkönyv alakjában lesznek vezetve, hanem a bejegyzések mind a három (születési, halálozási, házasságkötés) anyakönyvbe a régi egyházi anyakönyvek mintájára, rovatosan folyó számok alatt történnek. Az anyakönyveket újévre minden anyakönyvi hivatal meg fogja kapni. Az utasítás körülbelül 210 szakaszra terjed és részletesen intézkedik minden újításra nézve.

— **Lelkészcserézési intézkedés.** A hajduszboszlói egyháztanács elhatározta, hogy a dr. Baltazár Dezső esperesnek Hajduböszörménybe történt meghívása folytán megürült egyik lelkészi állomását pályázati hirdetés útján fogja betölteni. A választók névsorának egybeállítása elrendeltetett, a pályázatra február hóban fog sor kerülni. Őszinte örömet s megelégedést keltett az a körülmény, hogy Adám János egyházi gondnokot, aki vissza akart ezen diszes állásáról lépni, sikerült ismét gondnokul megnyerni; melléje algondnokul Magyar Imre lett megválasztva.

— **Névváltoztatás.** Lapunk szedője *Stern Herman* saját és gyermekei vezetéknevét „*Faragó*“-ra változtatta, miután t. i. a *keresztységben* Herman nevét már előbb *Györggyel* cserélte fel, most belügyminiszteri engedéllyel vezetéknevét is magyarrá tette. Okosan! Ez az ember most már teljes magyar kálvinistává lett. Példáját mások is követhetnék!

— **A Kövesdy-féle népdal pályázat eredménye.** A 300 kornás pályadíjjal jutalmazandó népdal férfi négyesre 25 pályamű érkezett be, melyek közül azonban a pályázati feltételeknek csak 7 mű felelt meg. A pályadíjat a III. számú „Vagy-vagy“ jelgőny nyerte meg, mely úgy dallamosságra, mint kidolgozásra, valamint szövegének sikerült voltára nézve kiemelkedett a többi pályaművek felett. Azonban a többi

hat pályaművet is annyira sikerültnek találta a bíráló bizottság, hogy azokat dícsérettel kívánta kitüntetni. Ilyenek az „Előre,” a „Nép,” a „Győzzön a jobb,” a „Mesék tündére” a „Dal az ég üzenete” stb. jellegű pályamunkák, melyek részint kitűnő kidolgozás részint kellemes dallamosságuk által tűntek ki, egyiknek a frisse esik némi kifogás alá a vontatottság miatt. A III-ik számú pályamű szerzője Lányi Ernő miskolci zenetanár, akinek a 300 k. pályadíjat a bírálóbizottság oda ítélte.

— **Hagyomány.** Volt főiskolai tanár, néhai Szekeres Pál özvegye Forgács Zsuzsána hoszas betegség után elhalt. Végrendeletében kegyeletesen emlékezett meg főiskolánkról. Ugyanis kórház-utcai értékes háza s vénkert szőlője értékének $\frac{1}{3}$ részét a főiskolai tápintézetnek hagyományozta. A boldogult urnó szerény nyugdíjából olyan takarékosággal fenn tudta magát tartani, hogy tápintézetünk szükségéről is megemlékezhetett. A napjainkban tapasztalható gondatlan háztartások láttára megnyugvással emlékezünk meg a néhai Szekeres Pálné példájáról, akitől bizony igen sokan tanulhatnának úgy élni, hogy haláluk után a jók emlékezetében sokáig megmarad hassanak. Legyen áldott a boldogultnak emlékezete.

— **A debreceni zsinat** második és következő ülészakának jegyzőkönyve kerestetik (mert az első ülészaké megvan) a konventi elnökség irattára számára. A kinek fölösleges példánya volna belőle és azt hajlandó a jelzett célra felajánlani, sziveskedjék a példányokat a konvent jegyői hivatala címére (Debrecen, Hatvan-utca 3. szám) irányítani.

— **Ujságtudósítás.** A kassai római vallású püspök koadjutora, Fischer-Colbrie Agost (valami jó hangzású magyaros név!) megszerkesztette az ujságtudósítás tiz parancsolatát. Katholikus ujságokat akar gyámoltani vele, de mi azért szószerint közöljük, s ha vidéki lelkésztársaink, barátaink kálvinistára fordítják: igen megszívelendő dolgot eszelekesznek. Ime a tiz parancsolat, amint egy római vallást szolgáló lap közli: 1. Irj meg minden érdekesnek látszó hirt valamely katolikus lapnak. — 2. Szivesebben irj felebarátodról jót, mint rosszat. — 3. Irj meg minden eseményt körülményesen nevekkal és adatokkal, de minden frázis nélkül. — 4. Ne duzzogj, ha a szerkesztőség soraidon változtat. — 5. Ne duzzogj, ha egy híredet nem közlik. — 6. Amit ma megírhatsz, ne halaszd holnapra. — 7. *Katolikus laptól tiszteletdíjat ne virj.* — 8. Agyonesigázott szerkesztőtől külön köszöneteket ne követelj, mert nem őt szolgálod, hanem a jó ügyet. — 9. Azon légy, hogy fővárosi katolikus napilapjainknak legyen az országban sok ilyen levelezőjük. — 10. Ne feledkezzél meg a többi katolikus lapról sem.

— **Fogtájást és szájbüzt azonnal megszüntet** a „Plombus” amerikai önplobbázó szer. Bővebbet a lapunk mai számában közzétett hirdetésben.

Pályásat,

a debreceni ev. ref. főiskolai tanítóképző intézetben betöltendő rendes tanári állásra.

Ezen tanszék tárgyai ez idő szerint a föld-

rajz és természetrajz a megállapított beosztás és óraterv szerint, azzal a fentartással, hogy a fennforgó szükség szerint ezekhez, vagy ezek valamelyike helyébe már rokon tárgy is tehető. A heti órák száma 20-ig terjedhet.

A tanszék javadalma 2400 korona alap fizetés, 800 kor. lakásbérilletmény, öt évenként 200 kor.-val növekedő korpótlék öt izben, melyre nézve a más intézetnél rendes tanári minőségben eltöltött évek beszámíttatnak: az alapfizetés idővel a fenálló fokozatok szerint 2800, 3200, és 3600 koronára emelkedhet; végül pedig az 1897. évi 183. sz. egyházkerületi végzés teljes végrehajtása esetén a 200 korona ötödéves korpótlék, 400 koronára emelkedik. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogos és köteles tagja.

E tanszékre ev. ref. vallásuak pályázhatnak, akiknek a földrajzból és természetrajzból középiskolai tanári képesítésök van.

A pályázati kérvények keresztlevéllel, a végzett tanulmányokat és tanári képesítést igazoló okmányokkal, szolgálati és egészségi bizonyítványokkal felszerelve 1905. márc. 20. napjáig a tiszántuli ev. ref. egyházkerület püspöki hivatalához adandók be.

A megválasztott tanár hivatalát az 1905/6-ik iskolai év kezdetén a fennálló rendtartás szerint székfoglaló értekezés tartásával foglalja el.

Debrecen, 1904. december hó 16.

Kiss Áron
püspök.

Pályásat.

Az alsószabolcs hajduvidéki ev. ref. egyházmegyébe kebeleztetett *hajduszoboszlói* egyház egyik lelkészi állomására, melynek javadalma földhaszonélvezetben, készpénzben, egyházhatóságilag 3880 koronára van értékelve s így az egyház első osztályu.

Megválasztott köteles tagja az országos gyámintézetnek s állását tartozik azonnal elfoglalni.

A szabályszerűen felszerelt pályázati kérvények 1905. január 22-ig Dr. Baltazár Dezső espereshez Hajduböszörménybe küldendők.

Debrecen, 1904. december hó 22.

Kiss Áron
püspök.

Pályázat.

Segédlelkéskzt keresek a temesvári református egyházba. *Fizetése* 1200 korona (havi előleges részletekben) és lakás, fűtéssel, fürdőszobával.

Néhány száz korona mellékjövedelem az illető szorgalmától függ.

Kötelessége: minden lelkészi teendőkben való segédkezés és 12—14 órai hitoktatás az elemi iskolákban.

Az állás *minél előbb* elfoglalandó.

Temesvárott, 1904. dec. 16-ikán.

Szabolcska Mihály.

Szerkesztői üzenet.

V. J. Földes. A mennyire meglepő, éppen annyira megörvendeztető hazulról írt soraimdal. Tehát, Isten segédelmével, túl vagy a nagy betegségen. Ennél kedvesebb hírt magadról aligha írhattál volna nekem. Midőn erről értesítlek, egyszersmind a mi bizonyos ügyre nézve feltevéselet ki kell korrigálnom. A két dolog, között nincs semminemű összefüggés. En már a múlt év végén vissza akartam lépni a szerkesztéstől s ezt a mikor Komlóssy Arthur tisztelt barátom a „Debreceni Prot. Lap” múlt évi 48-ik számában a 736-ik oldalon közölt nyilatkozatával sarkokba szoritott, ugyanott őszintén el is mondtam. Nehezen, a minden oldalról jött felkérésnek engedve s így is csak akkor szántam el magam arra, hogy feltevéselet szándékomtól elálljak. amikor a lap szerkesztésére alkalmas ember egyáltalán nem akadt. Maradtam tehát mostanáig. De mindenki tudhatta, hogy soká már csak azért sem maradok s lap élén, mert e „hivata” (!) a szememet meggyengítette. Egyébként én az ünnepeket csakugyan Püspök-ladányban töltöm s ha élek, talán 27-kén kívánságod és kívánságom szerint is átrándulok hozzátok.

Tartalomjegyzék: „Dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek! És a földön békeség és az emberokhez jóakarát.” — Az adventi kérdés. Jánosi Zoltán. — A debreceni református kollégium adttára. Balogh Ferencz. — Debreceni főgymnáziumi államsegély. Dr. Márk Ferencz — Válasz, V. Zs. szamosujlaki lelkész közleményére. B. K. — Irodalom — Külföld: Francia egyházi szemle. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

KARÁCSONYI AJÁNDÉKOK.

Debreceni énekes könyvek:

16-odréti zsebkiadások:

Fehér esontkötés aranyfűzővel, díszes kehelylyel és esattal	4 — kor.
Finom bőrkötés aranyfűzővel, díszes aranyozott táblával és esattal, dobozban	6. — „
Fehér esont finom festéssel „Hit, remény, szeretet” felirattal és másféle kötésekben	6. — „
Legfinomabb fehér esontkötés aranyfűzővel, gyöngyház díszítéssel és esattal, dobozban	14 — „
Selyembárony kötés, különféle díszítéssel	16. — „
Legfinomabb sima borjubőr kötés, ugyanolyan hordozható finom bőrtokban	35. — „

Nagy 4-ed réti templomi énekesek:

Félvászonkötésben, nickel szegletekkel	5. — kor.
Egész vászonkötésben, nickel szegletekkel tokban	6. — „
Félbőrkötésben rézszegletekkel, tokban	7. — „
Egész bőrkötésben, rézszegletekkel, tokban	8. — „

Protestáns imakönyvek:

Révész Bálint, Isten az én szívemnek kő sziklája. Kis alaku zsebkiadás: Fehér esontkötésben, kapocscsal	4. — kor.
Utánozott elefántesontkötésben, különféle ékítménnyel	6.10 „

Francia bőrkötésben, kapocscsal	6. — kor.
Legfinomabb sima borjubőrkötés ugyanolyan hordozható bőrtokban, rendkívül izléses és elegáns	30. — „
Legfinomabb sima borjubőrkötésben igen finom és izléses	8. — „

Révész Bálint imakönyve:

Kis 8-adrét alakban.

Félvászonkötésben	3.20 kor.
Vászonkötésben	4.50 „
Fehér esontkötésben 8 kor.-tól	10. — „
Francia bőrkötésben, kapocscsal	8. — „
Sima borjubőrkötésben, kapocscsal	12. — „
Legfinomabb sima borjubőrkötés, hordozható finom tokban	35. — „

Ezen könyvek havi részletfizetésre is beszerezhetők

HEGEDÜS és SÁNDOR

előbb

László Albert és Társa

protestáns könyvkiadóhivatalában

DEBRECENBEN,

Kossuth-utca 11.

PROTESTÁNS IRODALMI ESEMÉNY.

Mindenféle pályának megvannak a maga speciális szükségletei, melyek nélkül azon haladni, boldogulni nem lehet. A lelkészi pályának is éppen így megvannak a maga nélkülözhetetlen szellemi szükségletei. Ilyen tár a református papság részére a **Debreceni Lelkészi Tár (Gyakorlati Ev. Ref Papi Lexikon)** melyhez hasonló még hazánkban ebben a nemből nem jelent meg, akár külső terjedelmének nagyságát, akár belső tartalmának gazdagságát tekintjük, amely a lelkészi pálya minden fázisára kiterjed s a lelkészi functio minden ágát felöleli, úgy, hogy nem fordulhat elő a lelkész életében olyan eset, amelyre benne a lelkész megfelelő beszédet, imádságot, újbiztatást ne találna.

E tár I. kötetét 40 író támogatta a református papok és tanárok javából: melyet a kritika is, a közönség is a legkedvezőbben fogadott. Az I. kötetben a szerkesztő főgondját arra fordította, hogy különösebb alkalmi beszédeket és imádságokat adjon a papság kezébe, amikben — nagy a hiány. A most karácsonyra megjelent II. kötet, a gyakorlati használhatóság szempontjából, olyan dolgozatokat hoz legnagyobb mértékben, amelyek a napi szükségletre valók, de ezek mellett a Tár ama céljáról sem feledkezik meg, hogy lehetőleg a különösebb alkalmi papi functióra is közöljön dolgozatokat.

Az eredeti papi dolgozatok mellett a **Debreceni Lelkészi Tár** kiváló külföldi írók műveit is közli. Az első kötet *Gerock* és *Bersier* után közölt, a II. kötet *Gerock*, *Monod*, *Zimmermann* után átdolgozva hoz egy pár igazán értékes beszédet. A túlnyomó rész azonban eredeti.

A második kötet írói a következők: *Biblia-magyarázatok:* Barakonyi Kristóf, Gulya György. *Ifjúsági istentiszteleti beszédek:* Adorján Ferencz, Bányai Sándor, Csizmadia Lajos, Lic. Rácz Kálmán, Sáfrány Lajos. *Közönséges egyházi beszédek:* Balogh Ferencz, Dr. Baltazár Dezső, Illyés Endre Lic. Lencz Géza, Léway Lajos, Nánássy Lajos, Novák Lajos, Paulinyi Károly, Réz László, Sédivy László, Segesváry József, Vársárhelyi Boldizsár, Vértessy Mór. *Ünnepi beszédek:* Futó Zoltán, Garzó Gyula, Gulyás Benő, Gulyás Lajos, Illyés Endre, Jánosi Zoltán, Lic. Lencz Géza, Dr. Márk Ferencz, Szalóczy Pál. *Alkalmi beszédek:* Arany Gusztáv, Csécsi Imre, Hallgató János, Jánosi Zoltán, Kiss Áron, Kiss Ferencz, Madarász Imre, Nagy Károly, Novák Lajos, Olajos Pál, Óry Tamás, Révész Kálmán, Sass Béla, Soltész Elemér, Selez György, Szűcs József, Szuhay Benedek, Székely József. *Keresztelési beszédek:* Kövendi Dénes, Nagy Béla. *Ésketési beszédek:* Garzó Gyula, Györy Lajos, Kovács Lajos, Révész Kálmán, Szabó József, Szakács Imre. *Különböző imádságok:* Biky Károly, Dombay Lajos, Dr. Erdős József, Hetesy Viktor, Sulyok István, Szabó József, K. Tóth Kálmán. *Cura pastoralis:* Csák Máté, Csiky Lajos.

Ez a névsor maga beszél magáért, s kezeskedik a legteljesebb mértékben a *Debreceni Lelkészi Tár* magas szellemi színvonala felől. A szerkesztő sokat ad arra, hogy a dolgozatok lehetőleg népszerűek tehát bármely templomban elmondhatók legyenek. A *Debreceni Lelkészi Tár* szerkesztője S. Szabó József, debreceni főiskolai tanár egész tudását és becsüségét beviszi a nagy vállalatba, hogy valódi hasznára legyen az a lelkészeknek. Ezen vállalatunknál számítanunk kell a hazai protestáns Lelkészi, Segédlelkészi és Theologus urakra, valamint világi egyházi nagyjainkra, hogy támogatni fognak bennünket és ezen művet megrendelve, lehetővé teszik e vállalat prosperálását.

A *Debreceni Lelkészi Tár* nagy nyolcadrét formában tizenkét kötetben, kötetenként 35—40 iv terjedelemben, finom famentes, simítatlan papíron, szép, éles metszésű betűkkel készítve, izléses és tartós, fekete díszes vászonkötésben jelenik meg a modern technika minden eszközének igénybevételével Évenként 2 kötet jelenik meg.

Hogy ezen hűzgapótló s a gyakorló lelkészeknek minden szükségletét magában foglaló, díszesen kiállított gyűjteményt mindenkire nézve könnyen hozzáférhetővé tegyük, elhatároztuk, hogy azt **havi két koronás részletfizetésre is szállítjuk**

Debrecen, 1904. december 18. Kiváló tisztelettel

HEGEDŰS és SÁNDOR

előbb **László Albert és Társa**

protestáns theologiai könyvkiadó hivatala.

Rendeléshez kérjük ezen előfizetési ívet levágni és aláírva címünkre borítékban beküldeni.

ELŐFIZETÉSI-IV.

Hegedűs és Sándor előbb László Albert és Tsa cég Debrecenben, előfizetési felhívást bocsát ki a „*Debreceni Lelkészi Tár*” (Ev. Ref. Papi Lexikon) c. műre. Szerkesztő: S. Szabó József, — a 12 kötet ára diszkrétben 120 korona. Megjelent az I. és II. kötet, a további kötetek körülbelül félévi időközökben jelennek meg.

Előfizetési feltételek:

A mű szállítatik:

a) kötetenként 10 k utánvétellel, *bérmentve,* } A nem kívánt módosítást áthuzandó!
 b) kötetenként folyó számlára,
 c) havi 2 koronás részletfizetésre.

A fenti előfizetési feltételeket elfogadom, külön kikötést nem teszek és ezek alapján a teljes mű átvételének kötelezettsége mellett ezennel megrendelem a fentnevezett munkának

I—XII kötetét 120 kor. vételárért }
 II—XII „ 110 „ „ } A nem kívánt áthuzandó.

és kérem kötetenként 10 koronájával

a) utánvétellel *bérmentve* }
 b) folyószámlámra } A nem kívánt módosítást áthuzandó.
 c) havi 2 kor. részletfizetésre }
 megküldeni.

nem tartása esetén a folytatólagos kötetek a részletek pótlásáig visszatartatnak. A lejárt s le nem fizetett részleteket a cégnek jogában áll a Portóköltség hozzászámítása mellett postai megbízással beszélni; a részletfizetések elmulasztása esetén a részletfizetési kedvezmény megszűnik és az egész mű vételára esedékessé válik.

Az első részlet a szállításkor utánvétetik.

Lakhely és kelet:

Utolsó posta és megye:

Név és állás:

Külön megjegyzés:

Fizetendő Debrecenben. Olvasható aláírást kérünk!

Az illeték-díjgyezék 30. tétele értelmében bélye mentes.

A részletek minden hónapban a *Hegedűs és Sándor* előbb *László Albert és Társa* cég pénztáránál Debrecenben fizetendők mindaddig, míg a mű teljes vételára kiegyenlítve nincs. A részletek be

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszer szerint, gólos-ládával. Biztos működésért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak. -- Elvállalok továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítása és hangolása a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

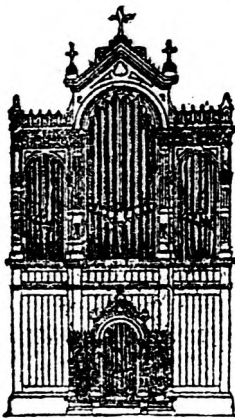
orgona-készítő.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovagrenddel kitüntetve, az 1904. évi veszprémi kiállításon aranyéremmel kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legujabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kiseb orgonák készletben vannak. Szolid munka és

jutányos áruk. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitünő hírnevnek örvendő nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruház-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságának mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a *Neumann M.* céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy *Neumann M.* áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olesőség, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főter, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTAOTTT: 1845-BEN.